

ANALYSE VERKIEZINGSPROGRAMMA'S TWEDE KAMERVERKIEZINGEN 2021

PUBLIEKE SECTOR: WAAR KOMT DE REGIE, WAAR DE UITVOERING?

nieuwe
perspectieven

BDO

Inhoud

3	Voorwoord
6	Achtergrond
8	In beeld
10	Thema: Zorg
22	Thema: Woonopgave voor ouderen
30	Thema: Werken aan werk
40	Conclusie
43	BDO Publieke Sector
44	Bronnen

4 Jan van Zanen,
voorzitter VNG

12 Hans Spigt, voorzitter
Jeugdzorg Nederland

16 Ad Melkert,
voorzitter NVZ

20 Henk Kamp,
voorzitter ActiZ

28 Martin van Rijn,
voorzitter Aedes

34 Job Cohen,
voorzitter Cedris

38 Erik Dannenberg,
voorzitter Divosa

nieuwe formatie

nieuwe perspectieven

Wat gebeurt er met de publieke sector na 17 maart?

De Tweede Kamerverkiezingen van maart 2021 worden mogelijk de belangrijkste verkiezingen in jaren. Het nieuw te vormen kabinet staat straks immers voor een groot aantal fundamentele keuzes over werk, wonen, zorg, uitkeringen en het oplossen van de huidige crisis. Ingewikkelde knopen moeten worden doorgehakt – met ingrijpende gevolgen.

Met name de publieke sector gaat de effecten van die keuzes voelen. Dat geldt voor iedereen in de keten: van landelijke, regionale en lokale overheden tot belangenorganisaties, instellingen, ondernemingen, financiers en uitvoerders. De uitslag van de verkiezingen en het Regeerakkoord zijn bepalend voor hun rol en ruimte in de komende jaren. Wie kan voorspellen waar het heen gaat?

Ook wij hebben geen kristallen bol. Wat we wél kunnen doen, is mogelijke beleidsrichtingen in kaart brengen. En dat is precies wat we in dit rapport voor u doen – zoals we dat vaker doen met rapporten zoals de jaarlijkse BDO-benchmark Nederlandse gemeenten en de BDO-benchmark Ziekenhuizen.

In dit geval hebben we de verkiezingsprogramma's van de acht grootste politieke partijen naast elkaar gelegd en geanalyseerd. Daarbij hebben we met name gekeken naar wat de partijen zeggen op drie belangrijke thema's binnen de publieke sector, te weten: de Zorg, de Woonopgave voor ouderen en Werken aan werk. Door deze uitgangspunten in kaart te brengen, kunnen we voorzichtig eerste beelden schetsen van hoe deze standpunten in verschillende coalitiesamenstellingen zouden kunnen uitpakken. Als indicatie van wat u en ons te wachten staat.

Met deze analyse en doorkijk naar mogelijke beleidsrichtingen hopen we u te helpen om een beeld te vormen van waar de publieke sector heen beweegt. Dit doen wij door aan te geven waar het zwaartepunt van de regie en de uitvoering kan komen te liggen op de genoemde thema's: dit kan landelijk, regionaal of sectoraal zijn. Vaststaat echter dat in alle gevallen verbindend leiderschap, dus over alle publieke sector domeinen heen, nodig is, onder andere gezien de grote druk op de financiën. Dit hangt als een zwaard van damocles boven de formatie.

Mocht u hierover met ons willen sparren: wij denken graag met u mee!

Chris van den Haak
Voorzitter BDO Publieke Sector
www.linkedin.com/company/bdo-nederland

**'Met name de
publieke sector
gaat de effecten
van de keuzes
voelen'**

Chris van den Haak

JAN VAN ZANEN, voorzitter VNG

'Zonder de inzet van gemeenten komt er geen herstel'

Wat zijn uw grootste zorgen voor de aankomende kabinetsperiode?

'De sociaal-maatschappelijke gevolgen van corona. Die zijn nu nog moeilijk in te schatten, maar op heel veel mensen heeft deze crisis een grote psychologische wissel getrokken. Daar gaan we de komende periode als samenleving hoogstwaarschijnlijk de wrange vruchten van plukken. En aangezien gemeenten het dichtst bij de burgers staan, moet hier een groot deel van de oplossing vandaan komen. Zonder de inzet van gemeenten komt er eenvoudigweg geen herstel. Maar daar is wel extra geld voor nodig. De financiële gaten waar gemeenten de afgelopen jaren mee werden geconfronteerd – in 2019 zo'n 1,7 miljard euro voor jeugdzorg alleen – moeten nu écht worden gedicht.'

Hoe wil de VNG het voor elkaar krijgen dat de gemeenten de regie gaan voeren bij de regionalisering van de zorg?

'Gemeenten realiseren zich nu meer dan ooit dat ze – waar het gedecentraliseerde taken betreft – op een niet-vrijblijvende manier moeten samenwerken. Voor sommige taken is de gemeentelijke schaal immers te klein. Ten behoeve van de opgaven voor Jeugd en Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang heeft de VNG met het oog op deze niet-vrijblijvende samenwerking een zogeheten Norm voor Opdrachtgeverschap opgesteld. Deze norm bevat een landelijke set van afspraken waar gemeenten regionaal invulling aan kunnen geven. Voor de samenwerking tussen het medisch en sociaal domein zijn we bovendien met de zorgverzekeraars een samenwerkingsagenda aangegaan. Binnenkort kijken we ook hoe we de regionale samenwerking op thema's van onderop vanuit de VNG verder kunnen faciliteren en vormgeven. Onze focus is daarbij altijd: niet vrijblijvend en regionaal ingevuld.'

Wat verwacht u van het wetsvoorstel Wet financiering decentrale overheden?

'Dat de bestuurlijke verhoudingen tussen Rijk en gemeenten worden hersteld. Gemeenten hebben er de afgelopen jaren enorm veel taken bijgekregen. De uitvoering daarvan is echter vele malen duurder gebleken dan het Rijk had berekend. Daardoor is er een disbalans ontstaan. Gemeenten zijn afhankelijk geworden van de gouden koorden van het Rijk waardoor ze hun taken niet goed kunnen uitvoeren. Met dit wetsvoorstel hopen we dat gemeenten meer autonomie krijgen en dat bij elke nieuwe uit te voeren taak er ook budget komt. Dan kunnen gemeenten zich eindelijk weer focussen op inhoud in plaats van geld.'

Hoe wilt u de gemeenten faciliteren bij het invullen van hun integrale rol ten aanzien van het sociaal domein?

'De VNG heeft van het begin af aan het belang onderstreept van domeinoverstijgende dienstverlening. Gemeenten staan dicht bij hun inwoners en kunnen goed zien wat in families nodig is als er zich samenhangende problemen voordoen. We doen dan ook veel om gemeenten hierbij te faciliteren. Bijvoorbeeld via een "model verordening sociaal domein", via de samenwerkingsagenda met zorgverzekeraars en via de "actieagenda wonen en zorg". Daarnaast hebben we een visitatiecommissie Financiële beheersbaarheid voor het sociaal domein in het leven geroepen om de integrale dienstverlening samen te laten gaan met beheersbaarheid in de uitgaven.'

Heeft u tot slot nog een boodschap voor het nieuwe kabinet?

'De coronacrisis heeft laten zien dat een goede samenwerking kan. Dat smaakt naar meer.'

ACHTERGROND

AANLEIDING EN AANPAK VAN DIT ONDERZOEK

In maart 2021 vinden de verkiezingen voor de Tweede Kamer plaats. Daarvoor hebben de politieke partijen nieuwe verkiezingsprogramma's geschreven en vastgesteld, met daarin hun wensen, voorstellen en eventuele uitwerking daarvan op allerlei gebieden.

Die programma's zijn inzet bij de verkiezingen en de daaropvolgende coalitievorming. Programma's van de partijen die uiteindelijk de regering vormen, zijn daarmee tevens een duidelijke opmaat richting het nieuwe Regeerakkoord dat de komende jaren heel direct de koers van het land en de aanpak van grote maatschappelijke uitdagingen zal bepalen.

Om tijdig een idee te kunnen ontwikkelen over mogelijke toekomstscenario's heeft BDO dit jaar een analyse gemaakt van de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen die medio maart als grootste uit de stembus zullen komen. Wat zijn de overeenkomsten tussen de verschillende partijprogramma's, en wat zijn de belangrijkste verschillen?

Wij hebben ervoor gekozen om daarbij vooral te kijken naar standpunten en ideeën van partijen met betrekking tot de publieke sector, en meer in detail op de thema's 'Zorg', de 'Woonopgave voor ouderen' en 'Werken aan werk'. Dit zijn drie belangrijke thema's binnen deze verkiezingsprogramma's die grote impact hebben op regionale en lokale overheden, zorginstellingen, financiers, verzekeraars, ondernemers, sociale werkbedrijven, corporaties – en uiteraard de burgers om wie het uiteindelijk draait. Op papier klinkt het alsof alle partijen op deze thema's grofweg hetzelfde doel nastreven. Alle partijen zeggen te pleiten voor – in onze woorden – 'nuttig werk, passende woonruimte en goede zorg voor iedereen die dat nodig heeft'. Maar over wat dat precies inhoudt, en over de manier om dat te bereiken, verschillen de politieke programma's. Deze verschillen

kunnen van belang zijn voor de strategie en bedrijfsvoering van gemeenten, sociale werkbedrijven, zorginstellingen en woningcorporaties. Hierna zetten we per thema de belangrijkste verschillen en overeenkomsten op een rij.

Achtergrond bij de analyse

Dit rapport is tot stand gekomen na analyse van de verkiezingsprogramma's van VVD, CDA, D66, ChristenUnie, PvdA, GroenLinks, PVV en SP zoals die beschikbaar waren (d.d. 14 februari 2021). Eventuele wijzigingen die door partijen zijn doorgevoerd na deze datum, zijn niet in onze analyse meegenomen. Deze partijen zijn door ons geselecteerd omdat zij in de peilingen van De Peilingwijzer d.d. 14 februari 2021 de acht grootste partijen zijn en daarmee is het het meest aannemelijk dat zij van invloed zullen zijn op de coalitievorming. De Peilingwijzer combineert de politieke zetelpeilingen van I&O Research, Ipsos/EenVandaag en Kantar. De volgorde waarin we de partijen in overzichten vermelden, is gebaseerd op de positie van de desbetreffende partij in de zaal van de Tweede Kamer.

De door ons geanalyseerde thema's komen uit de ambtelijke voorbereiding op de nieuwe kabinetsperiode (de Brede maatschappelijke heroverwegingen). Daarnaast hebben wij bij het opstellen van dit rapport publicaties meegenomen van adviesorganen op deze thema's, zoals het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), het Centraal Planbureau (CPB), de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS) en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). Tot slot combineren wij de feitelijke analyse met onze ervaringen in de publieke sector door onze nauwe samenwerking met overheidsorganisaties, zorgorganisaties en woningcorporaties. Dit met als doel qua regie en uitvoering een drietal mogelijke beleidsrichtingen te identificeren.

'We hebben de verkiezingsprogramma's van de acht grootste politieke partijen geanalyseerd'

WAAR KOMT DE REGIE?

Landelijk, regionaal/lokaal of in de branche: hier leggen de acht grootste politieke partijen de regie op de drie grote publieke thema's Zorg, Woonopgave voor ouderen en Werken aan werk.

VOORSTELLEN INZAKE LANDELIJKE REGIE

ZORG: op landelijk niveau wordt er een verdeling gemaakt van zorggelden, waarschijnlijk naar regio. Inhoudelijke besluiten worden veelal centraal genomen.

WOONOPGAVE VOOR OUDEREN: er wordt geïnvesteerd in de bouw van verschillende woon(zorg)vormen en diverse initiatieven, eventueel inclusief een nationaal fonds of een speciale minister voor de bouwopgave.

WERKEN AAN WERK: het Rijk en het UWV investeren in de arbeidsmarktregio's, samen met de sociale partners (de facto een terugkeer van het regionale tripartiet overleg, 'Arbeidsvoorziening 2.0'). Het UWV levert via de arbeidsmarktregio's meer maatwerk en decentraliseert verder; het Rijk houdt zo helder zicht op de uitvoering van de impuls naar werk 'post-corona', inclusief de koppeling met regionaal beroepsonderwijs. Het creëren van basisbanen (of iets dergelijks) en de infrastructuur worden belegd en bestuurlijk verankerd in de arbeidsmarktregio.

VOORSTELLEN INZAKE REGIONALE/LOKALE REGIE

ZORG: alle partijen samen vullen de regionale samenwerking in. Aanbieders, uitvoering, financiering en samenwerkingsvormen kunnen per regio verschillen als er in het Regeerakkoord geen strakke taakomschrijving wordt meegegeven.

WOONOPGAVE VOOR OUDEREN: gemeenten krijgen een verantwoordelijkheid in de enorme bouwopgave die voor ze ligt. Daarbij is het belangrijk dat zij de samenwerking met andere partijen actief opzoeken.

WERKEN AAN WERK: gemeenten bepalen zelf hoe zij de Sociaal Ontwikkelbedrijven gaan vormgeven. Veel gemeenten laten hier ook de basisbanen onder vallen en bouwen hun eigen sociale dienst daarmee uit.

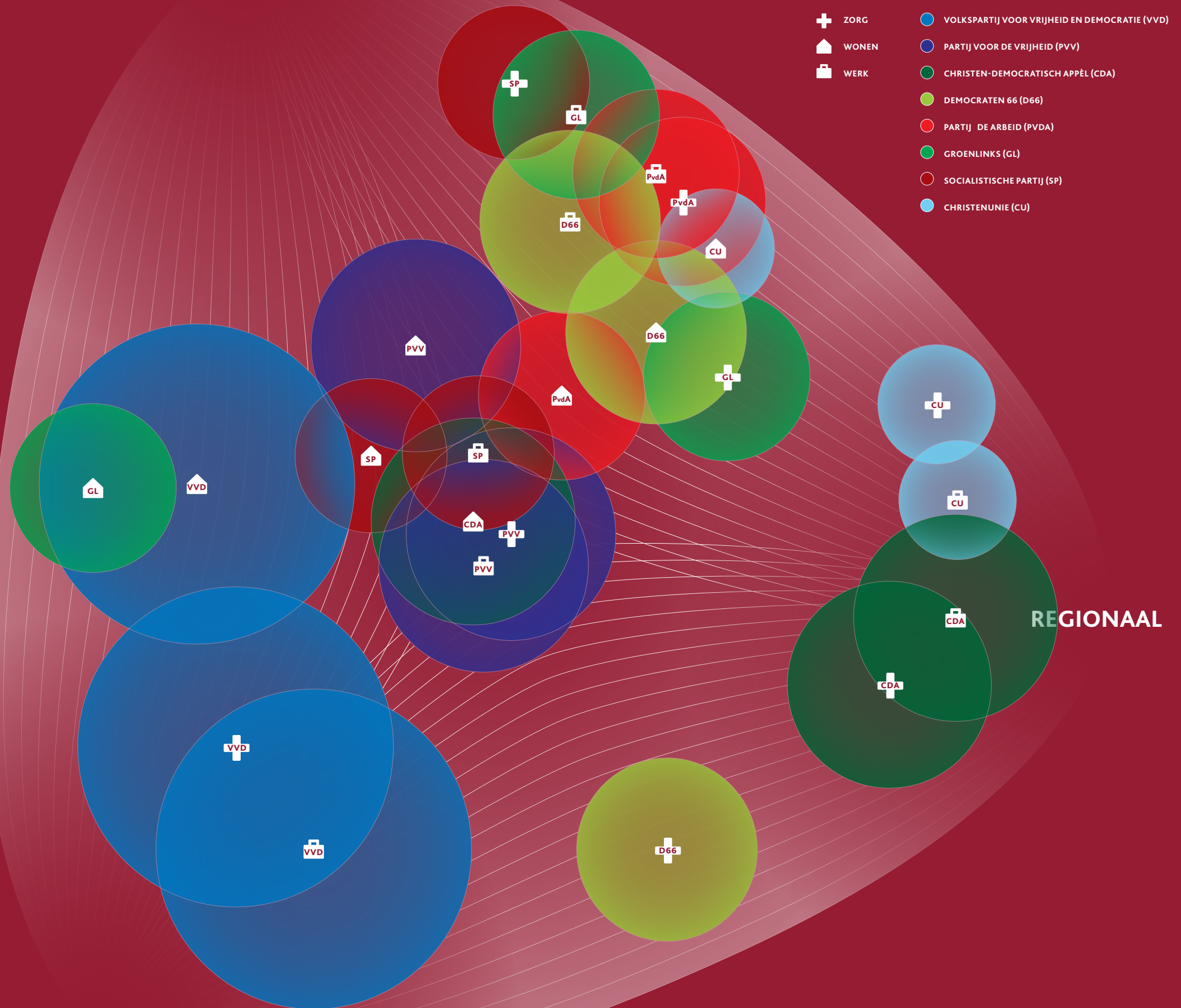
VOORSTELLEN INZAKE REGIE BINNEN DE BRANCHE

ZORG: zorgverzekeraars krijgen de opdracht om hun beleid meer naar kernregio's te specificeren, in lijn met de regiobeelden vanuit de 'Juiste Zorg op de Juiste Plek'.

WOONOPGAVE VOOR OUDEREN: er komt meer keuzevrijheid voor ouderen, middels nieuwe woon(zorg)vormen, te realiseren via particuliere initiatieven en samenwerking.

WERKEN AAN WERK: vanuit bestaande leerwerkbedrijven/sociale werkvoorzieningsorganisaties krijgen de Sociaal Ontwikkelbedrijven vorm.

LANDELIJK

NB De omvang van de bollen - lees de partijen - wordt bepaald door de score in de peilingen per 14 februari 2021 (peilingwijzer.tomlouwse.nl/p/laatste-cijfers.html). De positie van de bollen wordt bepaald door de oriëntatie - landelijk, regionaal, branche - binnen verkiezingsprogramma's.

THEMA: ZORG

VAN MARKT- WERKING NAAR SAMENWERKING?

Bij het thema 'Zorg' draait alles om het herwinnen van controle over de kosten. Gaan we na de verkiezingen van gereguleerde marktwerking naar efficiënte, mensgerichte samenwerking? Net als de belangen zijn ook de verschillen van inzicht groot.

De grote effecten van de coronapandemie op de Nederlandse zorg hebben ook hun weerslag op de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen. Soms is een standpunt direct te relateren aan de coronapandemie, zoals de oproep van de Christen-Unie en de VVD om noodcapaciteit voor IC's in te richten. Vaker is er een afgeleid effect waar te nemen. Het onderwerp preventie komt nadrukkelijker dan voorgaande jaren terug in de verkiezingsprogramma's. Daarnaast zetten partijen in op het versterken van (regionale) samenwerking, waarbij in alle geanalyseerde programma's wordt gepleit voor minder marktwerking. De uitvoering die zij daaraan geven, verschilt per partij.

Regie bij regionale samenwerking

Eén van de thema's waar 'eenzelfde gedachte, andere invulling' nadrukkelijk tot uiting komt, is de vraag wie de regie neemt bij het opzetten van regionale samenwerking. Nagenoeg alle partijen bepleiten expliciet dat meer regionale samenwerking in de zorg de toekomst heeft. De rol die zorgverzekeraars krijgen binnen deze samenwerking, verschilt echter sterk.

VVD en D66 geven de zorgverzekeraar een coördinerende rol. Middels (langjarige) inkoopafspraken moeten zij sturen op prijs en

kwaliteit van zorg in de regio. De VVD bepleit zelfs experimenten met 'verticale integratie', waarbij zorgverzekeraars zelf zorg gaan leveren. PvdA en GroenLinks bepleiten daarentegen een marginale rol voor de zorgverzekeraar. De regierol in de zorg moet volgens hen weg bij de zorgverzekeraar. De PvdA geeft de Rijksoverheid een rol in de spreiding van zorg. GroenLinks stelt daarentegen voor om zorgverzekeraars om te bouwen tot regionale zorgfondsen. De confessionele partijen laten zich niet nadrukkelijk uit over wie de regie neemt bij de regionale samenwerking. De SP pleit juist voor een Nationaal Zorgfonds, waardoor zorgverzekeraars overbodig worden. Ook willen zij een basispakket invoeren voor gemeenten. Overigens krijgen gemeenten ook een rol in de regionale samenwerking. De vraag is hoe een en ander concreet wordt gemaakt. Een voorbeeld daarvan is de 'Wet verbetering beschikbaarheid zorg voor jeugdigen' die de inkoop van specialistische jeugdzorg regionaal wil regelen. Deze wet zal in de nieuwe kabinetsperiode ingaan maar tussen gemeenten, Rijk en jeugdzorginstellingen wordt nog een stevige discussie gevoerd. Feitelijk gaat het hier om de regierol in de regio: wie heeft het laatste woord en gaat er uiteindelijk over het bijbehorende budget dat ter beschikking moet komen ter verbetering van de jeugdzorg?

'Nagenoeg alle partijen bepleiten expliciet meer regionale samenwerking in de zorg'

HANS SPIGT, voorzitter Jeugdzorg Nederland

'Gemeenten zijn geen jeugdhulpverleners'

Veel gemeenten worstelen met de hoge kosten voor Jeugdzorg.

Heeft u een tip voor het volgende kabinet?

'Pak het hele stelsel aan. Maak de gemeentelijke samenwerking minder vrijblijvend. De huidige chaos van uit elkaar vallende regionale samenwerkingsverbanden kost geld. Daarnaast zijn er wel degelijk manieren waarop gemeenten de kosten voor Jeugdzorg kunnen terugdringen. Om te beginnen, zitten er te weinig gespecialiseerde hulpverleners met kennis van zaken in de wijkteams. Nog te vaak wordt een probleem niet juist ingeschat en blijkt het moeilijk om kinderen en ouders goed door te verwijzen. Daarnaast kopen gemeenten de hulp niet adequaat in. Ze zijn niet goed in staat om uit het grote aanbod én de kwaliteit van de aanbieder én de inhoud van de hulpverlening te beoordelen. Of de ingekochte hulp ook daadwerkelijk bijdraagt aan het oplossen van de problemen, is maar zeer de vraag.'

Wat moet er volgens u gebeuren?

'De wijkteams moeten worden geprofessionaliseerd. Hierin moeten competente professionals zitten die kunnen beoordelen én hulp kunnen verlenen. Gemeenten zouden een kwaliteitsnorm moeten introduceren en de best gekwalificeerde hulpverleners laten triageren. Verder pleiten wij voor het ophogen van de leeftijd voor jeugdhulp van 18 naar 23. Daardoor kunnen we jongeren langer blijven ondersteunen in hun ontwikkeling naar volwassenheid.'

Wat vindt u van de 'Wet verbetering beschikbaarheid zorg voor jeugdigen' die de inkoop van specialistische jeugdzorg regionaal gaat regelen?

'Met deze eerste stap zijn we blij. Deze wet moet de jeugdhulp beter organiseren, ook voor gemeenten. Maar er moet nog veel worden uitgewerkt in Algemene Maatregelen van Bestuur, dus daar blijven we scherp op. En een wet alleen is niet voldoende. De jeugdhulpverlening is nu te versnipperd en moet op een andere, centralere manier worden georganiseerd. Iedere gemeente bepaalt nu zelf hoe een opdracht aan lokale en regionale hulpverlenende instanties eruit moet zien. Dat werkt niet, zo hebben we de afgelopen jaren gezien. De kwaliteit van hulpverlening dient centraal te staan en op regionaal niveau moeten afspraken worden gemaakt over bijvoorbeeld inkoop.'

Regionale samenwerking is sowieso hét toverwoord in alle verkiezingsprogramma's.

Gaat dit de problemen in de Jeugdzorg oplossen?

'Het gaat zeker helpen, maar dan moet het Rijk de gemeenten in de regio's dwingen om met een gezamenlijk plan voor Jeugdhulp te komen. Zorg dat er een plan ligt waarin de continuïteit van financiering van jeugdzorg is gewaarborgd. We hebben nu zes jaar met elkaar door het moeras geploeterd. Het is tijd om door te pakken en te zorgen dat het geld dat bestemd is voor Jeugdzorg daar ook daadwerkelijk op een goede en effectieve manier terechtkomt. Want in alle discussies over systemen en financiering wordt nog weleens vergeten voor wie en waarom we dit alles doen: voor kinderen en hun verzorgers die de hulp hard nodig hebben.'

REGIE OVER DE ZORG

Wie zegt wat?

Partij voor de Vrijheid

Geen concurrentie meer tussen streekziekenhuizen en gespecialiseerde ziekenhuizen. Geen concurrentiebeding meer voor specialisten die een kliniek in een wijk beginnen.

VVD

Zorgverzekeraars, zorgkantoren, gemeenten en zorgaanbieders moeten werken aan betere samenwerking en afstemming van het zorgaanbod in de regio om zo de patiënt meer centraal te stellen. Er komen experimenten waarbij verzekeraars zelf ook zorg kunnen aanbieden wanneer dit de toegankelijkheid, kwaliteit en betaalbaarheid van zorg verbetert.

GroenLinks

Zorgverzekeraars omvormen tot publieke zorgfondsen. Samen met patiëntenorganisaties, zorgaanbieders en beroepsgroepen stellen ze voortaan in iedere regio één zorgplan met een regionaal zorgbudget op.

SP

Elke regio in Nederland verdient een volwaardig ziekenhuis, ook voor alle spoedeisende zorg. Er verdwijnen geen ziekenhuizen of afdelingen en daar waar nodig gaan reeds gesloten afdelingen weer open. Ziekenhuizen worden voortaan gefinancierd naar zorgbehoefte en niet meer per aantal verrichte handelingen. Er komt een Nationaal Zorgfonds, waardoor de talloze zorgpolissen en zorgverzekeraars overbodig worden.

PARTIJ VOOR DE
VRIJHEID

VVD

GROEN
LINKS

SP

CDA

D66

Christen
Unie

PvdA

CDA

Op regionaal niveau samenwerken over de zorgdomeinen heen, om te zorgen dat het zorgaanbod in iedere regio past bij de zorgvraag. Die samenwerking vraagt om duidelijke regie en sturing in de regio.

D66

Zorgverzekeraars meer mogelijkheden bieden om te sturen op zinnige zorg bij de zorginkoop vooraf en bij de vergoeding achteraf. Verzekeraars leggen samen met zorgaanbieders, patiëntenorganisaties en gemeenten hun plannen voor regionale sturing vast in een meerjarig Regionaal Zorgplan.

ChristenUnie

Wettelijk regelen dat er iedere 5 tot 10 jaar een regiovisie wordt vastgesteld door alle partijen die betrokken zijn bij de verschillende typen zorgaanbod. Dat gaat in elk geval om zorg waarbij sprake is van domeinoverstijgende zorg en de acute zorg.

PvdA

De regierol in de zorg weghalen bij de zorgverzekeraar. De Rijksoverheid stelt een spreidingsplan op en is eindverantwoordelijk voor de universeel toegankelijke basisvoorzieningen. Zorgverzekeraars krijgen een meer administratieve rol.

Financiering in de regio

Veel politieke partijen leggen niet alleen de regie, maar ook (een deel van) de financiering in de regio. Gezamenlijk investeren in preventie komt hierin nadrukkelijk aan bod. GroenLinks wil een vast percentage van de regionale zorgbudgetten aan preventie besteden. Het CDA pleit voor regionale preventiefondsen waarin financiers en zorgaanbieders gezamenlijk investeren. Ook de ChristenUnie bepleit dergelijke fondsen. Daarnaast willen zij regionaal experimenteren met populatiebe-kostiging. Op het gebied van regionale samenwerking is de ChristenUnie sowieso het meest uitgesproken: zij bepleiten landelijke aanpassingen om tot eenduidige regio-indeling te komen, met een wettelijk verankerde regiovisie voor iedere 5 tot 10 jaar.

PvdA, D66 en VVD koppelen niet expliciet een budget aan de regio, maar komen wel met andere oplossingen om de financiering (regionaal) te sturen.

Daarnaast is er bij meerdere partijen (CDA, PvdA, ChristenUnie, SP) aandacht voor het belang van behoud van regionale ziekenhuizen, dicht bij de patiënt. Deze ziekenhuizen mogen niet om uitsluitend financiële redenen verdwijnen. Dergelijke standpunten lijken voort te komen uit recente faillissementen van regionale ziekenhuizen.

Stelselwijzigingen

Niet alleen regionaal willen partijen minder aan de markt overlaten. Ook op landelijk niveau worden ingrijpende wijzigingen voorgesteld. Deze voorstellen leiden wel tot minder samenwerking maar zijn niet gericht op meer samenwerking. Specialistische zorg moet landelijk worden georganiseerd, als dit regionaal niet lukt, zo schrijven PvdA en GroenLinks. Andere partijen (ChristenUnie, PvdA, D66) bepleiten

schperper pakketbeheer, waarbij het Zorginstituut bewezen ineffektieve zorg actief uit het verzekeringspakket haalt.

Alle onderzochte partijen, met uitzondering van de VVD, bepleiten daarnaast dat medisch specialisten in loondienst moeten komen bij het ziekenhuis. Zo verwachten zij eventuele oneigenlijke productieprikkelers te beperken - en daarmee vermijdbare zorgkosten voor behandelingen die niet strikt noodzakelijk zijn te kunnen beteugelen. Echte transparantie over de financiële stromen rondom medisch specialisten is er overigens niet, en ook over de aanpak op dit punt verschillen de partijen in argumentatie en stelligheid.

Conclusie

Zo eensgezind als de partijen lijken in hun oproep tot meer samenwerking, zo divers is de uitwerking. Alleen al de vraag wie regie voert en op welke wijze over de nieuw te vormen regionale samenwerking is een ingewikkelde puzzel voor de formatie. Om tot uitvoerbaar zorgbeleid te komen, moet in de formatie heel hard worden gewerkt aan één concrete uitwerking van verregaande regionale samenwerking. Zonder heldere kaders in het Regeerakkoord stranden samenwerkingsinitiatieven al snel in goede bedoelingen. Het vraagt om transparante kaders op strategisch niveau om gemeenten, zorginstellingen en welzijnsinstellingen in de regio geen valse start te geven.

'Alleen al de regievraag is een ingewikkelde puzzel voor de formatie'

AD MELKERT, voorzitter NVZ

'Ziekenhuizen moeten niet concurreren maar samenwerken'

Waar maakt u zich de meeste zorgen over als u kijkt naar de komende kabinetsperiode?

'De ruimte die er is om te investeren. We hebben geld nodig voor drie belangrijke ontwikkelingen: digitalisering, verduurzaming en personeel. Het investeringsgeld dat er nu is, wordt vaak ingezet om de lopende rekeningen te betalen. Corona, met alle onzekere kosten van dien, komt daar nog eens bovenop. De druk op financiën is groot en er blijft dus te weinig over om te investeren in het verder digitaliseren van de processen, het verduurzamen van de gebouwen volgens de doelstellingen van het Klimaatakkoord en in arbeidsvoorwaarden van het personeel. Met steeds meer ouderen is een beperkte uitgavengroei voor de curatieve zorg onontkoombaar.'

Wat vindt u van het voorstel van sommige partijen om de rol van zorgverzekeraars terug te brengen naar die van regionale ziekenfondsen?

'Ik denk dat het een goede zaak is dat zorgorganisaties de slag maken van concurreren naar samenwerken. Het is inmiddels duidelijk dat concurrentie en marktwerking in de zorg niet datgene brengen wat we ooit hadden beoogd. Partijen zijn tenslotte op elkaar aangewezen om zo goed en zo efficiënt mogelijke zorg te kunnen bieden. Dat vraagt om samenwerking. En dat zien we ook steeds meer gebeuren. De hongerigheid die er heerst rondom het ieder jaar opnieuw moeten onderhandelen over zorgverzekeringen helpt daar niet bij. Die termijn moet worden verlengd. We moeten toewerken naar meer verplichtende samenwerking – ook tussen verzekeraars – op basis van meerjarenafspraken. Dat kan overigens heel goed binnen het bestaande

zorgstelsel zonder regionale ziekenfondsen. We hebben niet de luxe om een stelseldiscussie te voeren.'

In verschillende verkiezingsprogramma's staat dat er IC-noodcapaciteit moet worden ingericht. Bent u het daarmee eens?

'Beter maken we goede afspraken over wie waarvoor verantwoordelijk is in tijden van crises. Dat is belangrijker dan geld investeren in een noodcapaciteit waarvan je niet weet of en wanneer je deze nodig hebt. Maar we moeten zeker lering trekken uit deze pandemie. Zodra er een noodsituatie ontstaat, moet er incidenteel geld op tafel komen. Daarnaast moeten we investeren in opleidingen van zorgpersoneel en regelen dat er reservetroepen van zorgverleners klaarstaan die we kunnen inzetten wanneer dit nodig is. Ook moeten we grotere voorraden aanleggen van beschermingsmiddelen en medicijnen. Bij voorkeur organiseren we dat in Europees verband.'

Wat vindt u van het verleggen van de focus van ziekte naar gezondheid?

'Het is een goede zaak wanneer er binnen de zorg meer aandacht komt voor preventie. Door aan de voorkant te zorgen dat mensen gezonder leven, wordt de druk op de zorg vanzelf minder. Dat betekent dat het medisch en sociaal domein dichter bij elkaar moeten komen. Dat vormt ook de kern van de regionale samenwerking binnen de zorg. De GGD's zouden daar wat ons betreft een sterkere rol in moeten krijgen. Zowel voor kinderen, als voor adolescenten en ouderen. Daarbij kan het niet anders dan dat de kosten voor de baat uitgaan. Maar die baten zijn er wel degelijk.'

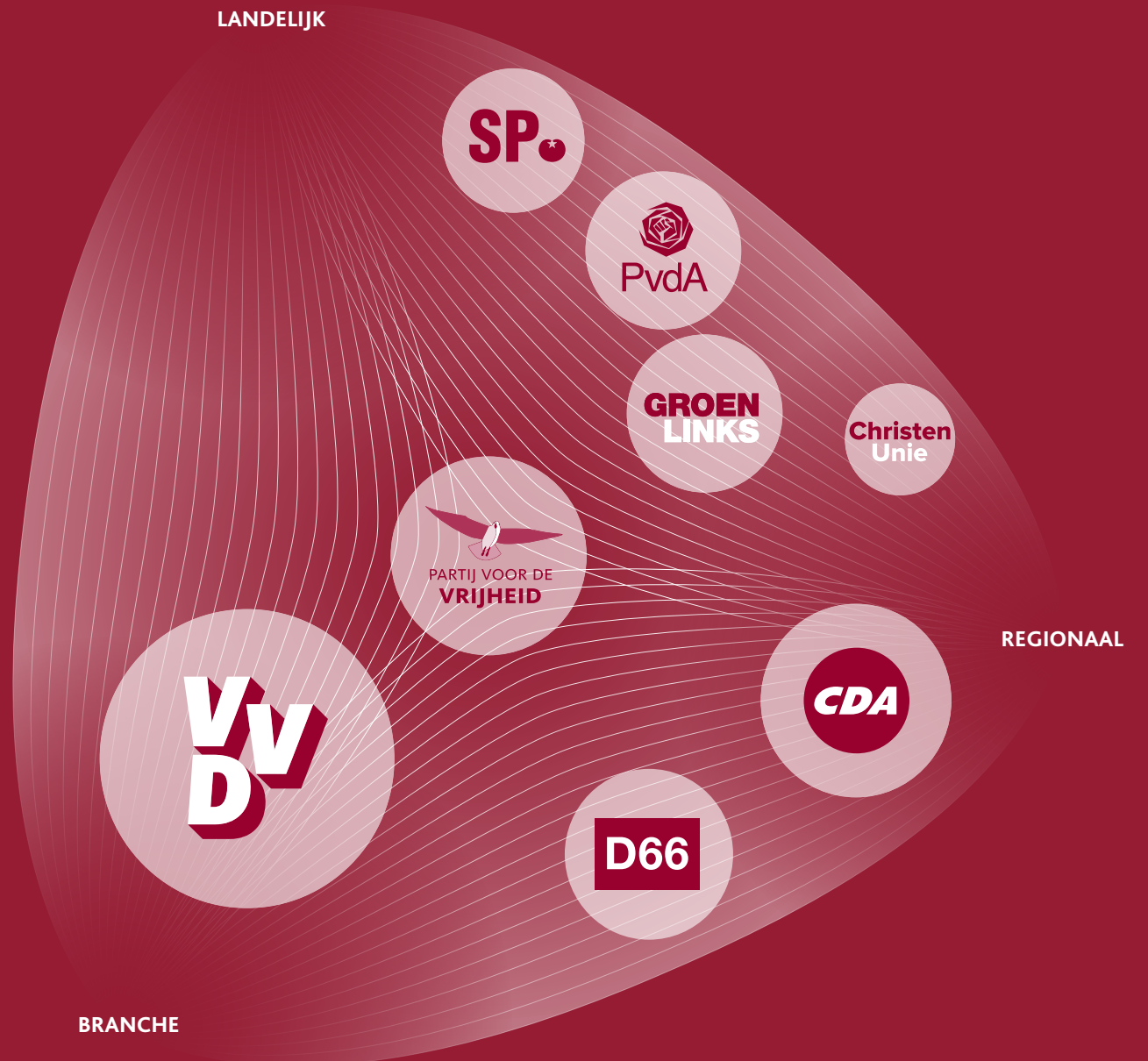
FINANCIERING VAN DE ZORG

Wie zegt wat?

PARTIJEN EN HUN ORIËNTATIE

Waar leggen partijen de regie voor de Zorg?

HENK KAMP, voorzitter ActiZ

'De vraag naar ouderenzorg verdubbelt. Daar moet het nieuwe kabinet iets mee'

Welk onderwerp in de komende kabinetsperiode houdt u het meest bezig?

'Dat de vraag naar ouderenzorg binnen nu en twintig jaar verdubbelt. Dat is zorg van mens tot mens. Er zijn dus heel veel zorgverleners nodig. Tegelijkertijd blijft de beschikbaarheid van personeel op een gelijk niveau en verwachten we een halvering van het aantal mantelzorgers. Dit is een levensgroot probleem dat op onze samenleving afkomt. Het komend kabinet heeft wat ons betreft als taak om burgers bewust te maken van dit probleem en voor te bereiden op het feit dat we steeds meer zelf verantwoordelijk zijn voor onze zorg op latere leeftijd.'

Wat moet er volgens u gebeuren om die ouderenzorg in de toekomst te kunnen borgen?

'Het moet anders. Om te beginnen moet de juiste zorg worden gegeven op de juiste plek. We moeten niet met zorgantwoorden op welzijnsvragen komen. Het kabinet kan veel meer inzetten op preventie zodat mensen gezonder ouder worden. Meer passende woonvormen voor ouderen is ook zo'n maatregel die soelaas kan bieden. Er is bijvoorbeeld behoefte aan een groot aantal kleine complexen van geclusterde ouderwoningen met een gemeenschappelijke voorziening, midden in buurten, wijken en dorpen. Daardoor kunnen ouderen elkaar beter helpen hetgeen de professionele zorgverlening efficiënter maakt. Ook is er grote behoefte aan een landelijk ICT-platform voor gemakkelijke gegevensuitwisseling door zorgaanbieders, aan ondersteuning van zorgprofessionals en aan eigen regie door ouderen. Maar het is een illusie dat we er daarmee zijn. Een groter beroep op de eigen verantwoordelijkheid is onontkoombaar.'

Moeten zorgaanbieders zich meer regionaal organiseren in plaats van landelijk?

'Ik denk niet dat de structuur van zorgaanbieders een belemmering is voor regionale samenwerking. Samenwerken in de regio is van groot belang voor "zorg op de juiste plek" en optimale benutting van de schaarse capaciteit. Maar dat kan ingevuld worden door landelijk opererende organisaties.'

Hoe maken in de volgende kabinetsperiode zorgaanbieders de verbinding met gemeenten?

'Gemeenten zijn zeer bepalend voor de ouderenzorg. Denk aan het laten bouwen van ouderwoningen, gronduitgifte voor nieuwe geclusterde ouderwoningen, maar ook aan de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Voor de verbinding tussen zorgaanbieders en gemeenten zou het een grote verbetering zijn als gemeenten binnen een regio dezelfde Wmo-regels hanteren. Het is aan de Rijksoverheid om hier kaders voor te stellen.'

Wie moet volgens u de leiding nemen bij het realiseren van extra verpleeghuiszorgcapaciteit?

'De regie ligt vooral bij het Rijk. Binnen nu en twintig jaar moet het aantal verpleeghuisplekken worden verdubbeld tot 261.000. Daarnaast zijn 41.000 verpleeghuisplaatsen toe aan vervanging. Die moeten worden gefinancierd en als eerste is de Rijksoverheid daarvoor aan zet.'

Moet er wat u betreft een minister komen voor ouderhuisvesting?

'Nee, ik denk niet dat er voor elk dringend onderwerp een aparte minister nodig is. Ook in het huidige VWS-model is het mogelijk voor de ouderenzorg te doen wat nodig is. Een mooie uitdaging voor het nieuwe kabinet.'

THEMA: WOONOPGAVE VOOR OUDEREN

INVESTEREN MOET, MAAR HOE EN WAAR?

Bij de 'Woonopgave voor ouderen' is binnen de verkiezingsprogramma's sprake van een veelvoud aan ideeën, opties en woonvormen. Eén gedachte speelt bij vrijwel alle partijen: op dit dossier gaan de gemeenten een grotere rol spelen.

Het woningtekort in Nederland groeit al jaren. Op dit moment is er in Nederland een tekort van 331.000 woningen, 4,2 procent van de woningvoorraad. De komende tien jaar moeten er 845.000 nieuwe woningen bijkomen om te voorkomen dat het woningtekort verder oploopt. Dat is een van de belangrijkste conclusies in de 'Staat van de Woningmarkt' van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, dat jaarlijks de belangrijkste ontwikkelingen in de woningmarkt schetst van het voorgaande jaar.

Dit woningtekort raakt verschillende doelgroepen. Eén daarvan is de sterk groeiende groep ouderen. Niet alleen neemt demografisch het aandeel ouderen in de samenleving snel toe, meer dan vroeger blijven mensen bovendien tot op hogere leeftijd in hun eigen huis wonen. Daardoor is er ook op de woningmarkt als geheel minder doorstroom dan wenselijk is.

Alle partijen benoemen in hun verkiezingsprogramma's het belang om meer woningen te bouwen – met name voor ouderen, in diverse woonvormen. Hierop geven alle partijen eveneens een visie in hun verkiezingsprogramma. Zij pleiten voor meer variatie in

het woningaanbod. Mantelzorgwoningen, 'knarrenhofjes', gezamenlijke woonvormen en levensloopbestendige woningen worden veelvuldig benoemd. Ook wordt aangegeven dat er ruimte moet zijn voor de combinatie van wonen en zorg. Innovatie in nieuwe woonvormen moet worden gestimuleerd en barrières zo veel mogelijk weggenomen. Toch zijn er ook verschillen van inzicht. Niet elke partij heeft de visie op dit punt even concreet uitgewerkt, en over de rol van verpleeghuizen lopen de meningen uiteen. De belangrijkste verschillen lichten we er hierna uit.

Verpleeghuiszorg

CDA, GroenLinks en VVD pleiten voor een uitbreiding van het aantal verpleeghuizen naast een gevarieerd aanbod van woonzorgvormen. Daarbij benoemt de VVD specifiek dat er meer keuzevrijheid in de ouderenzorg moet komen zodat ouderen met meer eigen vermogen kunnen kiezen voor een grotere kamer. D66 ziet een toekomst buiten het verpleeghuis voor de meeste ouderen voor zich. Het verpleeghuis blijft wel een optie voor de groep ouderen die intensieve zorg in een zorginstelling nodig heeft. D66 wil een nationaal programma om verouderde verpleeghuizen te moderniseren.

**'Partijen willen
meer woningen en
meer variatie in
het aanbod'**

'GroenLinks ziet een rol vanuit de overheid in het stimuleren van nieuwe woonvormen'

Stimuleren van nieuwe woonvormen
De ChristenUnie heeft berekend dat er tot 2040 tussen de 250.000 en 400.000 gemeenschappelijke, aangepaste of nul-tredenwoningen nodig zijn om ouderen langer zelfstandig te laten wonen, de verpleeghuizen te ontlasten en beter aan te sluiten bij de wensen van ouderen. De partij wil dat er de komende kabinetsperiode 80.000 ouderenwoningen worden gerealiseerd. Hierbij gaat het niet alleen om woonzorgprojecten waar uitsluitend ouderen wonen, maar ook om initiatieven als burgercoöperaties, meergeneratiewoningen, inclusieve wijken en hofjes. De gemeenten krijgen de verplichting om voldoende aangepaste woningen en gemeenschappelijke woonvormen te realiseren en maken hierover prestatieafspraken met woningcorporaties. Ook voor pensioenfondsen en andere financiers ligt hier een taak en een kans.

De PvdA benoemt eveneens dat gemeenten een verplicht aantal ouderenwoningen opnemen in hun woonvisies. Ook geeft de partij aan dat het eenvoudiger moet worden om bijvoorbeeld (pre)mantelzorgwoningen samen te kopen, ook voor mensen die geen partner van elkaar zijn. Daarbij ondersteunen ze kleinschalige wooninitiatieven

voor kwetsbare groepen. Hoe dit concreet wordt vormgegeven, is nog niet benoemd. De PVV heeft in haar plannen staan dat zij graag een minister voor ouderenhuisvesting instelt, maar geeft geen verdere invulling hoe dit wordt vormgegeven.

GroenLinks ziet een rol vanuit de overheid in het stimuleren van nieuwe woonvormen. De overheid gaat in hun verkiezingsprogramma gezamenlijke woonvormen, zoals wooncoöperaties, ondersteunen door te zorgen voor betaalbare hypotheek en door ze voorrang te geven bij de verkoop van sociale huurwoningen. De partij geeft daarnaast aan, net zoals de ChristenUnie, dat toegankelijkheid standaard wordt meegenomen bij nieuwbouw zodat alle woningen levensloopbestendig zijn. Ook geven ze meer ruimte aan zelfbouw, particuliere collectieven en wooncoöperaties in plaats van de projectontwikkelaars en vastgoedbeleggers.

Ditselfde geldt voor D66: deze partij wil groepswoonvormen en eigen initiatief voor woningen stimuleren. Om een bouwvergunning en woonlasten betaalbaar te houden voor woongroepen biedt de overheid hulp met een garantstelling en kennis over collectief wonen. Ook de gemeente heeft een rol

BOUWEN VOOR OUDEREN

Wie zegt wat?

Partij voor de Vrijheid

Er moeten tienduizenden nieuwe verpleeghuisplekken en tienduizenden nieuwe ouderenwoningen worden gebouwd. Een minister voor ouderenhuisvesting die de enorme bouwopgave waarmaakt, wordt aangesteld.

VVD

Er wordt geïnvesteerd in meer toekomstbestendige woningen en kleinschalige woonvormen voor ouderen. In combinatie met meer verpleeghuisplekken kan iedereen kiezen waar hij of zij oud wil worden. Er moet meer keuzevrijheid komen in de ouderenzorg zodat ouderen die bijvoorbeeld gespaard hebben, kunnen kiezen voor een grotere kamer. Zo kunnen verschillende woon(zorg)vormen ontstaan.

GroenLinks

Er wordt geïnvesteerd in goede zorg voor ouderen. Er komen extra verpleeghuisplekken, passende seniorenwoningen en meer voorzieningen voor ouderen die tijdelijk niet thuis kunnen wonen. De partij stimuleert de ontwikkeling van nieuwe en gezamenlijke woonvormen. Ook wordt meer ruimte gegeven aan zelfbouw, particuliere collectieven en wooncoöperaties in plaats van de projectontwikkelaars en vastgoedbeleggers. De overheid gaat gezamenlijke woonvormen, zoals wooncoöperaties, ondersteunen door te zorgen voor betaalbare hypotheek en door ze voorrang te geven bij de verkoop van sociale huurwoningen.

SP

Ouderen moeten voortaan kunnen kiezen tussen goede zorg thuis of een fijne plek in een kleinschalig Zorgbuurthuis. In dit buurthuis is een inloopfunctie voor de hele buurt. Ook de ouderen met een beginnende zorgbehoefte krijgen het recht te kiezen voor de ondersteuning van het Zorgbuurthuis.

PARTIJ VOOR DE
VRIJHEID

CDA

Het aantal verpleeghuizen wordt uitgebreid. Daarnaast komt er een gevarieerd aanbod van nieuwe vormen van wonen en zorg.

D66

D66

Er moeten meer seniorenwoningen komen. Daarom moet iedere gemeente zorgen voor het toevoegen van seniorenwoningen als verdichting van de bestaande buurten. Naast nieuwbouw moeten bestaande woningen kunnen worden aangepast. Deze opgave ligt niet alleen bij de woningcorporaties maar ook bij gemeenten, projectontwikkelaars en investeerders. De gemeenten en het Rijk stimuleren daarbij samenwerking tussen woningcorporaties, zorgorganisatie en welzijnsorganisaties. Om te voorkomen dat kleine gemeenten vanwege de aanzuigende werking afzien van de bouw van woonvoorzieningen,

worden gemeenten gedwongen om regionaal eerlijke afspraken te maken over de verdeling van de bouwopgave van woonzorgcombinaties. Zorg buiten het verpleeghuis wordt de toekomst. De financiering van wonen en zorg wordt daarom op de lange termijn steeds verder gescheiden. Iedereen blijft verzekerd van dezelfde kwaliteit zorg, maar in verschillende woonvormen.

Het verpleeghuis blijft een optie voor de groep ouderen die intensieve zorg in een zorginstelling nodig heeft. De partij wil een nationaal programma om verouderde verpleeghuizen te moderniseren.

GROEN
LINKS

Christen
Unie

ChristenUnie

De komende kabinetsperiode worden 80.000 ouderenwoningen gerealiseerd. Het gaat niet alleen om woonzorgprojecten waar uitsluitend ouderen wonen, maar ook om initiatieven als burgercoöperaties, meergeneratiewoningen, inclusieve wijken en hofjes. De gemeenten worden verplicht om dit te realiseren. Er wordt een ouderenbouwfonds opgericht wat gevuld wordt met één miljard euro om de bouw van bovengenoemde woningen aan te zwengelen.

SP

PvdA

PvdA

Er komen meer levensbestendige woningen waarin wonen en zorg beter te combineren valt. Verpleeghuiszorg wordt aan huis geleverd. Wanneer het thuis niet meer gaat, kan iemand alsnog naar het verpleeghuis. Echter moeten de zorg en omstandigheden in verpleeghuizen beter. Kleinschalige beschermde woonvormen voor kwetsbare groepen worden ondersteund. Het aanbod van woningen waar het eenvoudiger is om wonen, welzijn en zorg te combineren gaat omhoog. Gemeenten nemen in hun woonvisies een verplicht aantal ouderenwoningen op. Ook komen er meer mantelzorgwoningen en premantelzorgwoningen; het wordt eenvoudiger om deze samen te kopen, ook als je geen partner van elkaar bent. Er komt meer aandacht en ondersteuning voor alternatieve woonvormen voor ouderen. Knarrehofjes zijn een mooi idee dat stimulant verdient.

'Het is waarschijnlijk dat de gemeenten een grotere rol krijgen in de investeringsplannen voor ouderenwoningen'

in het D66-programma: iedere gemeente moet zorgen voor het toevoegen van seniorenwoningen als verdichting van bestaande buurten. Naast nieuwbouw moeten bestaande woningen kunnen worden aangepast. Deze opgave ligt niet alleen bij de woningcorporaties maar ook bij gemeenten, projectontwikkelaars en investeerders. Om te voorkomen dat kleine gemeenten vanwege de aanzuigende werking afzien van de bouw van woonvoorzieningen, worden gemeenten gedwongen om regionaal eerlijke afspraken te maken over de verdeling van de bouwopgave van woonzorgcombinaties.

Financiële prikkels

De ChristenUnie benoemt dat zij het bouwen van nieuwe woonvormen willen aanzwengelen met behulp van een Ouderenbouwfonds van 1 miljard euro. Ook spreekt de partij van doorstroommakelaars en doorstroompremies om mensen van een relatief ruim huis naar een meer passende woning te begeleiden.

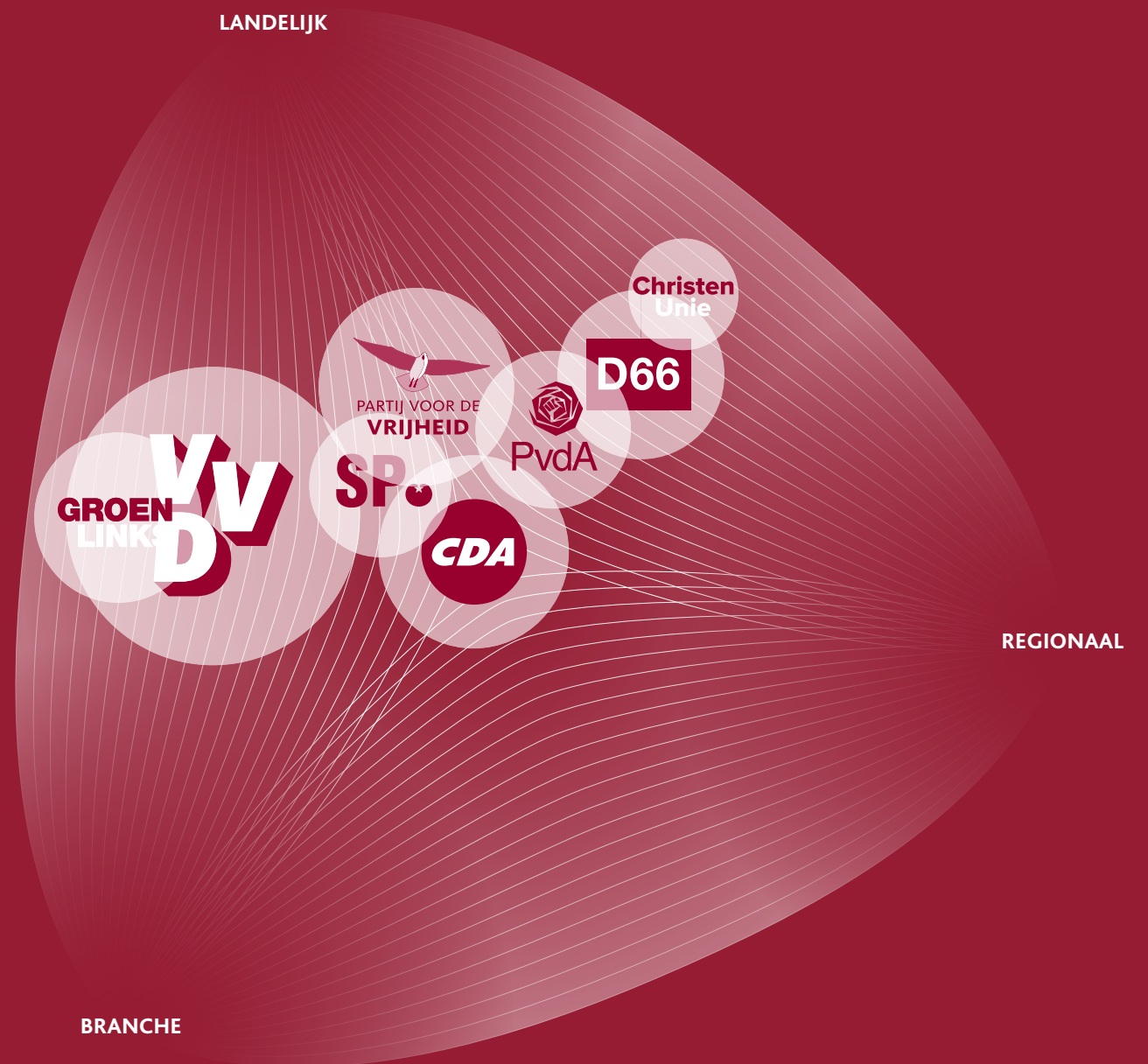
Conclusie

Alle partijen willen graag investeren in geschikte woningen voor ouderen. Hoe ze dat willen gaan doen, is door de ene partij al concreter vormgegeven dan door de andere partij. Het is wel waarschijnlijk dat de

gemeenten een rol krijgen in deze plannen en dat de gemeenten hierin stevige samenwerkingen moeten aangaan met andere partijen. Momenteel wordt er al gewerkt vanuit de Commissie Toekomst zorg thuiswonende ouderen waarin Rijk, VNG, Aedes en ActiZ zijn vertegenwoordigd. Dit vraagt om een extra impuls zodat lokaal werkende afspraken worden gemaakt. Vaststaat dat de realisatie van de woonopgave voor ouderen stevige druk op de financiën zal geven.

PARTIJEN EN HUN ORIËNTATIE

Waar leggen partijen de regie bij de Woonopgave voor ouderen?

MARTIN VAN RIJN, voorzitter Aedes

'Laat innovatieve woonvormen niet stuiten op beperkingen in de wet'

Er is een groot tekort aan ouderenwoningen. Wat moet het aankomend kabinet hieraan doen?

'Het bouwen van voldoende woningen, ook ouderenwoningen, verdient hoge prioriteit in een nieuwe regeerperiode. Ouderen wonen steeds langer zelfstandig en corporaties merken dat ouderen het lastig vinden om te verhuizen, omdat er onvoldoende geschikte woningen zijn. Daardoor stopt de doorstroming. Dit vraagt om voortvarendheid en om creatieve oplossingen. Een nieuw kabinet moet vooral zorgen dat innovatieve woonvormen niet stuiten op beperkingen in de wet en moet de bouw van ouderenwoningen stimuleren met goede financiële randvoorwaarden.'

Veel politieke partijen pleiten voor meer variatie en nieuwe innovatieve woonvormen voor ouderen. Hoe ziet u dat?

'We moeten niet alleen meer, maar vooral veel gericht bouwen voor ouderen. Denk aan combinaties van wonen en zorg en aan het levensloopbestendig maken van bestaande woningen. Voor die laatste categorie is het belangrijk dat de wettelijke beperkingen om woningen te delen, worden weggenomen.'

Wat moet er gebeuren om die woningopgave de komende jaren te realiseren?

'We moeten om te beginnen breed met elkaar samenwerken. Zo hebben we onlangs met 34 partijen, waaronder gemeenten, provincies, huurdersorganisaties, woningcorporaties enzovoort, een Actieagenda Wonen gepresenteerd. Aedes heeft hierin toegezegd in de komende 15 jaar 50.000 eenheden voor ouderen te realiseren in geclusterde woonvormen. Daarnaast willen wij jaarlijks 40 miljoen euro investeren in het levensloopbestendig maken van bestaande woningen, zodat ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen. Ook is het belangrijk dat

er een koppeling komt tussen de beleidsterreinen zorg, welzijn en veiligheid. Alleen dan ontstaan leefbare en veilige wijken en buurten. Die samenwerking is ook nodig op rijksniveau. Ook binnen het Rijk moet meer horizontale samenwerking plaatsvinden. Dat kan alleen als er niet meer maar juist minder regelgeving komt.'

De tijdshorizon van woningcorporaties is tientallen jaren, die van gemeenten is vaak beperkter. Hoe kan dit verschil in tijdshorizon worden beslecht?

'Willen we het woningtekort in Nederland oplossen, dan moeten we met elkaar een lange horizon hebben. Ruimtelijke ordening vraagt nu eenmaal om een langetermijnvisie. Dat deden we vroeger tenslotte ook met de Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening. We bouwden toen ook 100.000 woningen per jaar. We kunnen het dus. Een dergelijk plan hebben we nu ook weer nodig.'

In de Taskforce Wonen & Zorg werken gemeenten, woningcorporaties en zorgorganisaties samen. Is zo'n samenwerking daadkrachtig genoeg?

'We hebben scherpe doelen geformuleerd en als we de ruimte krijgen van de overheid zijn we met elkaar heel goed in staat om daadkrachtig samen te werken. En het gaat enorm helpen als op lokaal niveau wonen, zorg, welzijn en veiligheid in samenhang worden aangestuurd.'

Welke rol spelen de woningcorporaties bij dit alles?

'Er was een tijd dat de overheid en woningcorporaties met de ruggen tegen elkaar stonden. Nu en de komende jaren hebben beide partijen elkaar nodig. Woningcorporaties zijn vandaag de dag een belangrijke maatschappelijke partner voor de overheid om de woningopgave te realiseren. Sterker nog: woningcorporaties zijn hiervoor in het leven geroepen.'

THEMA: WERKEN AAN WERK

BASISBANEN, EN/OF HET SOCIAAL ONTWIKKELBEDRIJF?

Bij het thema 'Werken aan werk' lopen de stemmen en voorkeuren in de verkiezingsprogramma's uiteen. Twee opties liggen nadrukkelijk op tafel: de introductie van Basisbanen en de terugkeer van de sociale werkvoorziening in de vorm van het Sociaal Ontwikkelbedrijf.

'Goed werk is essentieel voor de kwaliteit van leven van individuen, voor de economie en voor de samenleving als geheel', concludeerde de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid'. Politieke partijen hebben deze conclusie in hun programma's laten weerklanken. Opvallend zijn de plannen voor mensen met een uitkering en afstand tot de arbeidsmarkt.

Dit zijn de belangrijkste ontwikkelingen:

- De terugkeer van de sociale werkvoorzieningen in de vorm van Sociaal Ontwikkelbedrijven.
- De garantie van een Basisbaan.

Sociaal Ontwikkelbedrijven

Voor mensen die door een beperking afstand hebben tot de arbeidsmarkt klinkt de oproep om de sociale werkvoorzieningen in de vorm van Sociaal Ontwikkelbedrijven te laten terugkeren. Deze ontwikkelbedrijven moeten niet alleen beschutte werkplekken bieden; ze moeten mensen ook ontwikkelen naar regulier werk. Hoe de precieze uitvoering er uit komt te zien, is nog de vraag. Uit het overzicht op pagina 36 blijkt dat alle partijen, op de VVD na, in hun verkiezingsprogramma pleiten voor

de terugkeer van deze voorziening. CDA en SP hebben zelfs al een initiatiefnota ingediend om de rol van het Sociaal Ontwikkelbedrijf te versterken.

Op 2 februari 2021 is overigens al een overgrote meerderheid van de Tweede Kamer akkoord gegaan met de initiatiefnota van SP en CDA over Sociaal Ontwikkelbedrijven². Hiermee ligt er feitelijk een concrete opdracht voor een volgend kabinet om te zorgen voor een landelijk dekkend netwerk van Sociaal Ontwikkelbedrijven. Het nieuwe kabinet zal zich moeten buigen over de bekostiging van dit plan. Overigens is de huidige uitvoeringspraktijk divers. Zo zijn er in verschillende regio's en gemeenten in het land sociale leerwerkbedrijven die wellicht al als Sociaal Ontwikkelbedrijf aan te merken zijn. Door de decentralisaties per 1 januari 2015 zijn er in het land vanuit de Participatiewet diverse verschillende uitvoeringsmodellen ontstaan.

Basisbaan

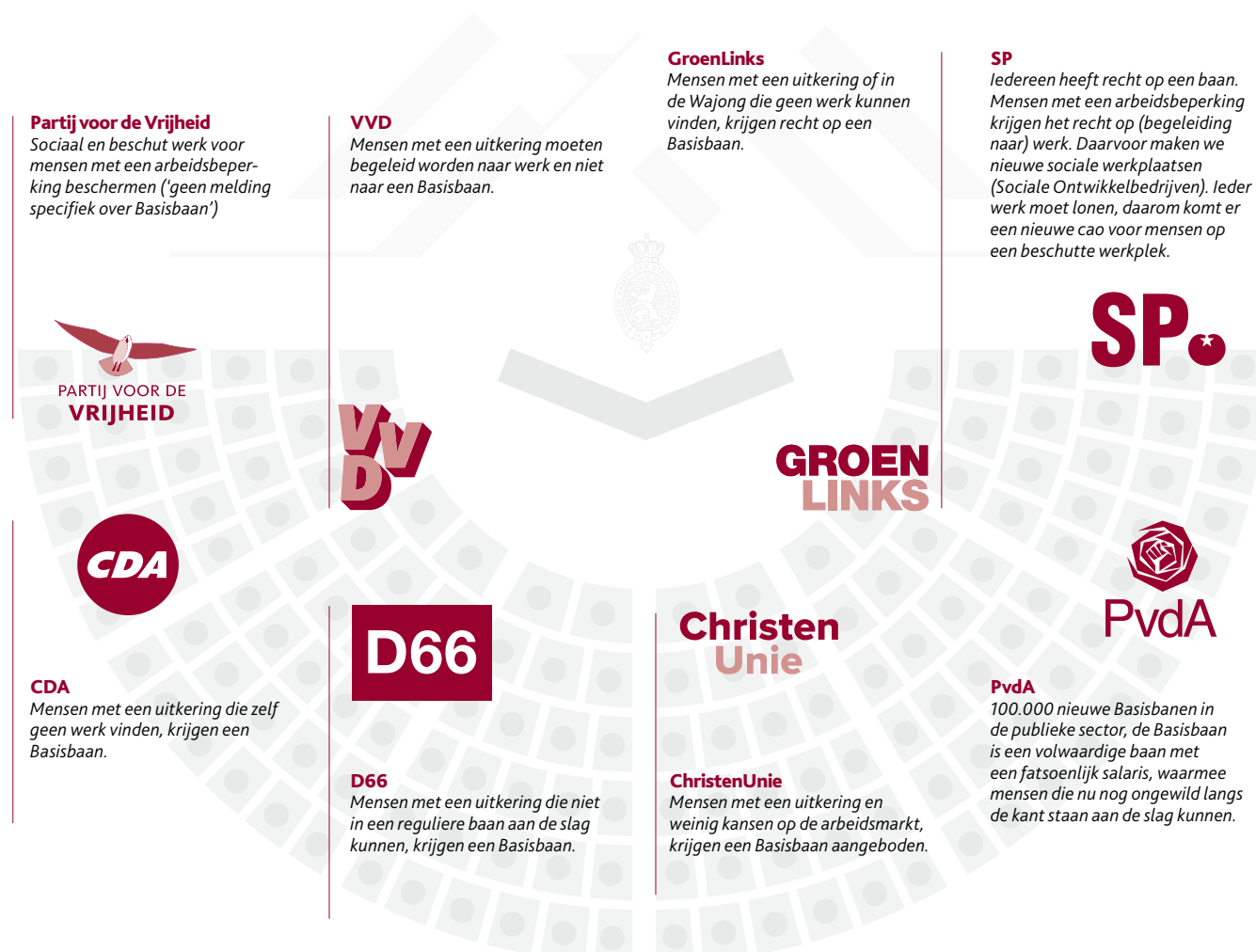
Voor mensen die langdurig een uitkering ontvangen, wordt gepleit voor een Basisbaan. Een Basisbaan geeft mensen welzijn en laat

'Twee opties liggen nadrukkelijk op tafel'

¹ 'Het betere werk. De nieuwe maatschappelijke opdracht' | Rapport | WRR.
² Initiatiefnota SP-CDA: Aan de slag in het Sociaal Ontwikkelbedrijf.

WERKEN AAN WERK: BASISBAAN

Wie zegt wat?

ze meedoen in de samenleving. Het geeft ze de mogelijkheid om met hun talenten aan de slag te gaan en het brengt ze in contact met anderen. Momenteel wordt onder andere in Rotterdam en Groningen geëxperimenteerd met dit idee. Politieke partijen richten zich liever op een Basisbaan dan op het basisinkomen, omdat het participeren in de samenleving door middel van werk in hun opvatting van grotere betekenis is dan het ontvangen van een inkomen alleen. Uit het overzicht op pagina 32 blijkt dat alle partijen, op de VVD na, pleiten voor invoering van de Basisbaan. PVV en SP benoemen de Basisbaan niet specifiek, maar benoemen wel dat er voor iedereen een werkplek moet zijn.

Conclusie

Alle partijen geven aan het vangnet ten aanzien van werk en inkomen anders vorm te willen geven. De Basisbaan en Sociaal Ontwikkelbedrijven kennen al een breed draagvlak.

De vraag ook hierbij is wederom op welke wijze daar uitvoering aan wordt gegeven, welke vrijheid er wel of niet regionaal zal zijn en welke budgetten hiervoor worden ingezet. Zal in de arbeidsmarktregio's de samenwerking met het UWV verder worden geïntensiveerd, al dan niet door wetgeving ten aanzien van de doelgroep? Zal bijvoorbeeld de financiering van de BUIG³ worden vormgegeven mede in relatie tot de bekostiging van de arbeidsmatige dagbesteding vanuit de Wmo?

'Alle partijen geven aan het vangnet ten aanzien van werk en inkomen anders vorm te willen geven'

³ BUIG: Gemeenten ontvangen van het Rijk een gebundelde uitkering (BUIG) voor het bekostigen van de uitkeringen in het kader van de Participatiewet, IOAW, IOAZ en Bbz 2004 (levensonderhoud startende ondernemers) en voor de inzet van loonkostensubsidie.

JOB COHEN, voorzitter Cedris

'Er moet een landelijk dekkend netwerk komen van Sociaal Ontwikkelbedrijven'

Uw organisatie presenteerde vorig jaar een 'bouwplan naar een inclusieve arbeidsmarkt' met de nadruk op een stevige publieke sociale infrastructuur. Gaat die infrastructuur er in de nieuwe kabinetsperiode komen?

'De signalen staan daarvoor op groen. Wat helpt, is dat het initiatiefvoorstel van het CDA en de SP over Sociaal Ontwikkelbedrijven onlangs is aangenomen. Dit plan gaat over recht op werk en begeleiding voor mensen met een beperking. Bovendien krijgen mensen met een vergrote afstand tot de arbeidsmarkt recht op scholing en begeleiding. Ook wij willen een landelijk dekkend netwerk van Sociaal Ontwikkelbedrijven. Het lukt namelijk alleen maar om deze mensen aan het werk te helpen als we hiervoor een degelijke sociale infrastructuur hebben. Dit initiatief voorziet daarin, dus daar zijn we blij mee.'

Hoe belangrijk is het voor uw organisatie dat de private sector ook meedoet?

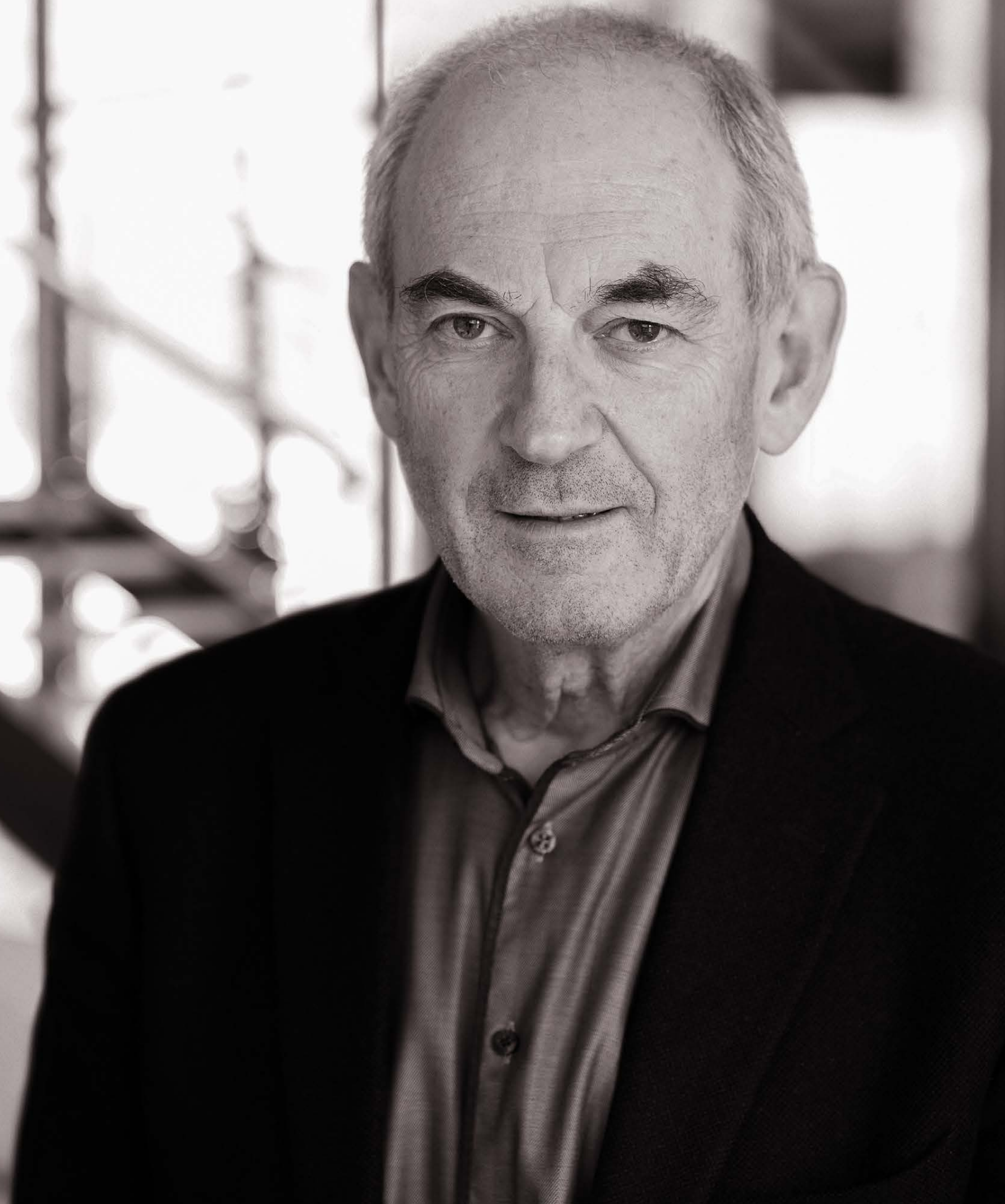
'Heel belangrijk. Het gaat ons er niet om dat mensen die moeilijk aan het werk komen op de reguliere arbeidsmarkt allemaal terecht komen bij de Sociaal Ontwikkelbedrijven. Het liefst zien we dat ze een arbeidsplek vinden in de private sector. Maar sommigen zullen altijd in een Sociaal Ontwikkelbedrijf moeten werken. Voor anderen geldt dat ze zich dan weer onder de vleugels bevinden van een Sociaal Ontwikkelbedrijf, dan weer aan de slag zijn in een bedrijf. Een mooie ontwikkeling is dan ook dat VNO-NCW onlangs heeft laten weten in plaats van 100.000, 200.000 banen te willen creëren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. De urgentie wordt breed gevoeld.'

U pleitte eerder ook voor voldoende financiële middelen. Waar moet dat geld wat u betreft vooral naartoe?

'Naar gemeenten. Het geld is hard nodig willen gemeenten actief beleid kunnen voeren en willen we de sociale infrastructuur die deze problematiek vraagt echt van de grond krijgen. Er is de laatste jaren helaas heel veel geld bezuinigd op dit onderdeel. Dat is ook een van de redenen dat de Participatiewet niet goed uit de verf is gekomen. Het is ook belangrijk dat gemeenten, als ze dat al niet doen, nauw gaan samenwerken met de ontwikkelbedrijven. Daar bevinden zich tenslotte de kennis, expertise en toegang tot de juiste netwerken om mensen te detacheren en te begeleiden naar werk. Dat lukt niet van de ene op de andere dag. Totdat het zover is, vragen we de regering om organisaties die nu al de juiste kennis en expertise in huis hebben om werkzoekenden met een arbeidsbeperking aan werk te helpen, financieel te ondersteunen.'

Gaat deze nieuwe sociale infrastructuur voldoende zijn om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een echte kans te geven op werk?

'Het gaat zeker helpen omdat werkgevers het niet langer alleen hoeven te doen maar kunnen terugvallen op de steun van Sociaal Ontwikkelbedrijven. En dat is een hele verbetering. De markt kan het niet alleen.'

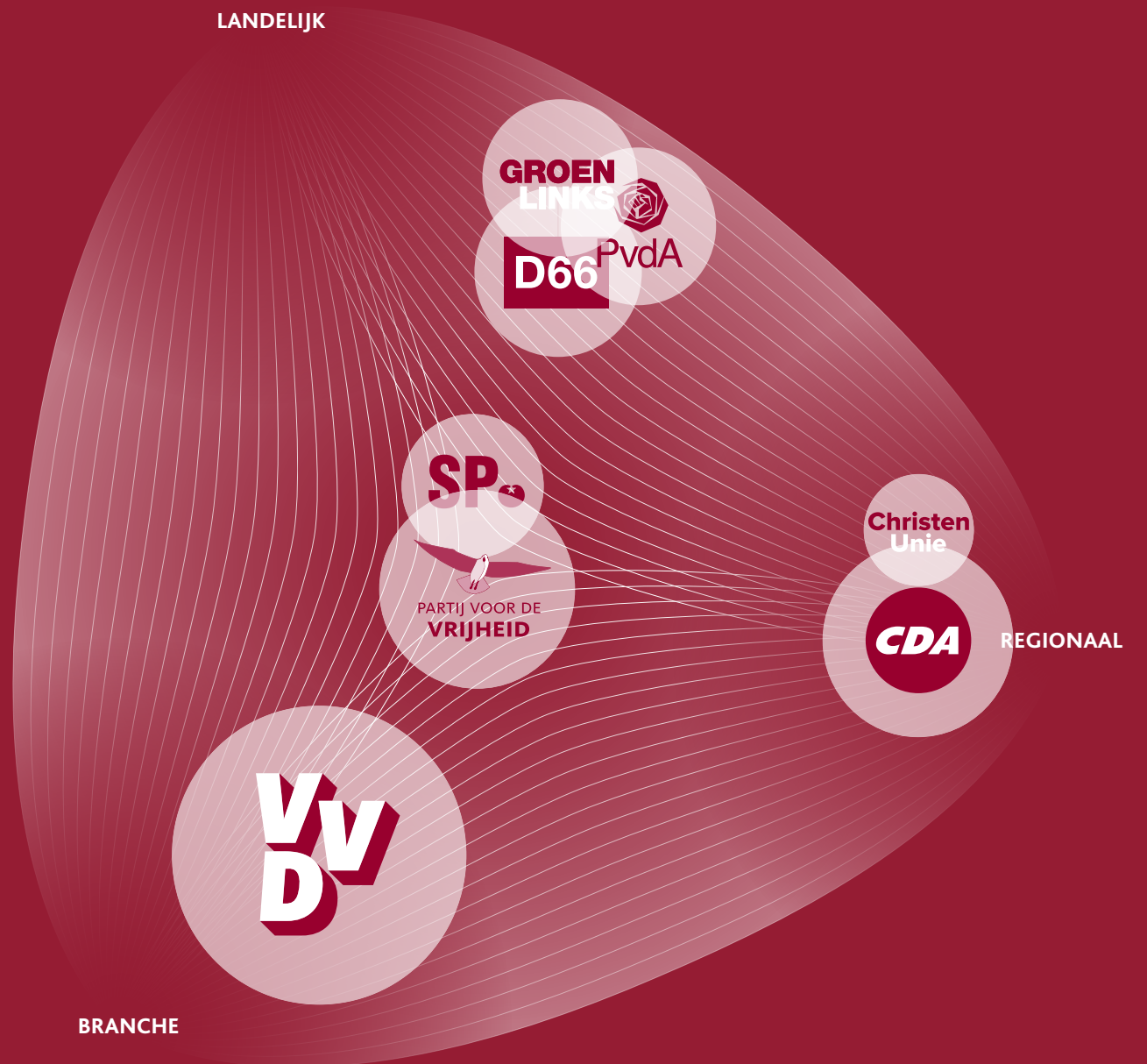
WERKEN AAN WERK: SOCIAAL ONTWIKKELBEDRIJF

Wie zegt wat?

PARTIJEN EN HUN ORIËNTATIE

Waar leggen partijen de regie bij Werken aan werk?

ERIK DANNENBERG, voorzitter Divosa

‘Weg met de hokjescultuur’

Wat is volgens u het grootste struikelblok voor het komende kabinet wat betreft het sociaal domein?

‘Het borgen van de “bestaanszekerheid”. Mensen hebben enige vorm van zekerheid nodig, willen ze een volgende stap durven zetten in hun leven. Als gevolg van de sterke flexibilisering van arbeid zijn veel zekerheden weg en springt menigeen van ijschots naar ijschots. Een volgend kabinet moet dan ook aandacht hebben voor meer zekerheid op het gebied van werk, inkomen en wonen.’

Bijvoorbeeld in de vorm van de Basisbaan, waarbij de gemeente werk biedt aan mensen die geen betaalde baan kunnen krijgen?

‘Ja, dat is een stap in de goede richting, hoewel de invulling ervan nog vorm moet krijgen. Maar ik plaats daar wel een kanttekening bij. We moeten ophouden te praten over mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Alsof er iets mankeert aan individuen. Iedereen heeft talent, en iedereen moet mee kunnen doen. Dát moet het uitgangspunt zijn. Beter spreken we over een arbeidsmarkt met afstand tot bepaalde mensen. We moeten het systeem aanpassen, niet de mensen. En het gevaar met een begrip als de Basisbaan is dat dit weer het zoveelste hokje is waar mensen wel of niet inpassen. We moeten af van die talloze regelingen met bijpassende indicatiecriteria en toewerken naar één brede overkoepelende regeling die het mogelijk maakt dat mensen eenvoudig van de verschillende faciliteiten gebruik kunnen maken. Tot die tijd moeten mensen simpel kunnen switchen. En laten we ophouden met die gekkigheid van 27 inkomensondersteunende maatregelen. Daar kan niemand meer wijs uit worden.’

Zijn de leden van Divosa klaar om de integrale rol van het sociaal domein op te pakken en uit te voeren?

‘Dat gaat steeds beter. Maar waar gemeenten tegenaan lopen, is dat het Rijk weliswaar de geldstromen heeft ontschot, maar niet het beleid. Elk departement en elke etage binnen dat departement voeren hun eigen beleid. Die silo's belemmeren het goed functioneren van gemeenten op het sociaal domein. Want de dagelijkse problematiek valt niet onder te verdelen in aparte hokjes. Alles grijpt in elkaar. Schulden leiden tot gezondheids- en relatieproblemen en tot een acht keer grotere kans op criminaliteit. Dat zijn geen aparte entiteiten. Vandaar dat gemeenten een start hebben gemaakt met wat wij noemen “de radicale omkering”. Niet de afdelingen zijn leidend, maar de gezinnen. Het nieuwe kabinet kan geweldig helpen door deze aanpak nog beter de faciliteren.’

Wat vindt u van het onlangs aangenomen initiatiefvoorstel van het CDA en de SP over Sociaal Ontwikkelbedrijven?

‘Dit kan een mooie voorziening worden die meeademt met de conjunctuur en die steeds gericht is op het klaarstomen van mensen voor de arbeidsmarkt. Je zou de Sociaal Ontwikkelbedrijven ook kunnen koppelen aan de WW. Vrijdag je baan kwijt, maandag naar een Sociaal Ontwikkelbedrijf om zo snel mogelijk weer aan de slag te kunnen. Als het zo wordt ingevuld, zijn wij voor.’

SAMENVATTEND

GROTE UITDAGINGEN VRAGEN OM VERBINDEND EN DOMEIN- OVERSTIJGEND LEIDERSCHAP

Te midden van alle onderlinge verschillen tekent zich een duidelijke lijn af: de immense uitdagingen waar de nieuwe coalitie straks voor staat, nopen meer dan ooit tot domeinoverstijgend leiderschap en het leggen van nieuwe, op samenwerking gerichte verbindingen. Hiervoor zijn landelijke, centrale kaders en daadkracht in de regio nodig.

Voor een aantal punten lijkt het erop dat er een brede meerderheid is voor de plannen en ideeën in de verkiezingsprogramma's. Veelal zijn dit thema's die al eerder zijn aangekaart. Sociaal Ontwikkelbedrijven, Basisbanen en het bouwen van ouderenwoningen en dergelijke lijken op een breed draagvlak te kunnen rekenen. Daarnaast zijn er ook onderwerpen - zoals de regionalisering van de zorg - waarop weliswaar duidelijk is dat het anders moet, maar nog niet hoe. De aanpak daarvan zal sterk afhangen van de verkiezingsuitslag en de onderhandelingen die daarna plaatsvinden.

Mogelijk dat die keuzes ook in elkaars verlengde liggen. Voor het herstel vanuit de crisis wordt ervoor gepleit om integraal te investeren in maatschappelijke vitaliteit, zoals de SER aangeeft in haar rapport 'Perspectief op Herstel'. Daar komen deze domeinen samen en zullen de keuzes elkaar beïnvloeden. Dat laat het SCP ook zien in haar rapport 'Sociaal domein op koers? Verwachtingen en resultaten van vijf jaar decentraal beleid'.

Dát er keuzes moeten worden gemaakt, is evident. Zo is vanuit diverse bronnen aangetoond dat gemeenten structureel geld tekortkomen op de uitvoering van taken in

het sociaal domein (bron: BDO-benchmark Nederlandse Gemeenten 2021). Omdat het toekennen van extra middelen samenhangt met de wijze waarop de middelen daarna worden verdeeld en hoe er door gemeenten, zorgkantoren en/of regio's gestuurd wordt, ontstaat er een complexe puzzel. Ook in de (medisch-specialistische) zorg is sprake van financiële druk die de laatste jaren alleen maar toeneemt. Uit onze BDO-benchmark Ziekenhuizen-rapporten blijkt al jaren dat de zorgkosten blijven stijgen en dat mede als gevolg van de productiegedreven bekostiging, de complexiteit van structuren en het gebrek aan transparantie het efficiënt samenwerken vanuit gezondheidsdenken nog ver weg is. Op dit thema ontbreekt een duidelijke regie waardoor een duurzame oplossing nog niet binnen handbereik ligt. Voor woningcorporaties geldt dat zij over onvoldoende middelen beschikken om alle maatschappelijke opgaven tot en met 2035 op te pakken (bron: Kamerbrief 3 juli 2020 inzake Bestedingsruimte en opgaven voor woningcorporaties). Bij handhaving van het huidige beleid en bij het volledig oppakken van de berekende maatschappelijke opgave, ontstaan vanaf 2024 op regionaal niveau financiële knelpunten en is er vanaf 2028 sprake van een corporatiesectorbreed tekort.

'Dát er keuzes moeten worden gemaakt, is evident'

'Wij voorzien een complexe financiële puzzel'

Dat betekent dat het overgrote deel van de corporaties vanaf dat moment niet genoeg huurwoningen kunnen bouwen, verduurzamen of betaalbaar kunnen houden. In aanvulling op de signaleringen in onze eerdere rapporten is duidelijk dat het huidige bestedingspatroon van de overheid gedurende de coronacrisis leidt tot grote tekorten bij de overheidsfinanciën. In welke mate dit leidt tot ingrijpende bezuinigingstrajecten zal de toekomst leren.

Kortom, wij signaleren dat over de volle breedte in de publieke sector financiële tekorten ontstaan. Dat stelt de formerende partijen straks voor een complexe financiële puzzel die zich niet laat analyseren of oplossen via klassieke 'rechts-links-lijnen'. Het is een puzzel waarbij elk detail er toe doet.

De ervaring leert dat een Regeerakkoord bij complexe en politiek gevoelige thema's op hoofdlijnen wordt geschreven. Daardoor duurt het vaak lang voordat op tactisch en operationeel niveau echt knopen worden doorgehakt. Dit is nadelig voor de uitvoeringskracht van partijen die het met elkaar moeten realiseren in het belang van de burgers. De Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen pleit bijvoorbeeld voor het maken van afspraken voor een domeinoverstijgende, langjarige benadering.

In het verlengde daarvan roepen wij de politiek op om snel de realiteit onder ogen te zien en knopen door te hakken op de grote thema's, de financiële realiteit op lange termijn niet uit het oog te verliezen en een transparante en eenduidige sturing te formuleren. Dit moet leiden tot voldoende financiële middelen voor de noodzakelijke transformaties en een sterke uitvoeringskracht. Met als doel een vitale

publieke sector en een vitale samenleving waarin alle burgers optimaal mee kunnen doen. En vice versa: de burgers vormen immers deze vitale samenleving.

Tevens roepen wij uitvoeringsorganisaties (zorginstellingen, zorgverzekeraars, woningcorporaties, welzijnsorganisaties, leerwerkbedrijven én gemeenten) op om nu al over hun grenzen heen te kijken. Dit vraagt om verbindend leiderschap, dus in sommige gevallen voorbij eigen organisatiebelangen en domeinoverstijgend. Dit betekent ook dat gezien de urgentie van de uitdagingen een lange formatie moet worden voorkomen. Ook de betrokken politieke partijen zullen in het landsbelang over hun partijbelangen heen moeten stappen. Wij zijn van mening dat dit kan zonder concessies te doen aan de strategische doelstellingen die de partijen op de thema's in dit rapport hebben. Immers: wij constateren dat er vooral veel overeenstemming is tussen de intenties van de partijen. In dat licht moeten de verschillen van inzicht en de verkokering in de publieke sector - binnen de diverse branches en tussen de vele stakeholders: overheid, verzekeraars, instellingen, corporaties, burgers/cliënten enzovoort - zeker overbrugbaar zijn. Wij helpen betrokken partijen graag mee bij het leggen van domeinoverstijgende verbindingen!

OVER BDO

THUIS IN DE PUBLIEKE SECTOR

BDO wil bijdragen aan een vitale publieke sector. Wij geloven dat publieke organisaties samen kunnen transformeren naar een meer verbonden, innovatievere sector, met meer executiekracht. Wij dragen bij door ons te verdiepen in sectorspecifieke vraagstukken, onze visie te delen en de maatschappelijke dialoog te initiëren. Daarbij zoeken wij steeds naar manieren om mensen, disciplines en branches met elkaar te verbinden. Bij onze dienstverlening op het gebied van accountancy, fiscaliteit en consultancy maken onze mensen, onze multidisciplinaire kennis van de markt, onze integrale aanpak en de inzet van nieuwe technologie het verschil.

BDO Publieke Sector

Tel: 088-236 48 00 E-mail: publiekesector@bdo.nl

Internet: bdo.nl/publiekesector [linkedin.com/company/bdo-nederland](https://www.linkedin.com/company/bdo-nederland)

BDO PUBLIEKE SECTOR

Chris van den Haak

Partner BDO Audit & Assurance
Voorzitter BDO Publieke Sector
Tel: 06 – 52 47 68 82
E-mail: chris.van.den.haak@bdo.nl

Rob Bouman

Partner BDO Audit & Assurance
Voorzitter branchegroep Overheid
Tel: 06 – 23 48 45 50
E-mail: rob.bouman@bdo.nl

Frank van der Lee

Partner BDO Advisory
Voorzitter branchegroep Zorg
Tel: 06 – 11 00 31 17
E-mail: frank.van.der.lee@bdo.nl

Arjan Verwoert

Partner BDO Audit & Assurance
Voorzitter branchegroep
Woningcorporaties
Tel: 06 – 83 44 88 65
E-mail: arjan.verwoert@bdo.nl

Job Terlingen

Partner BDO Audit & Assurance
Voorzitter branchegroep
Maatschappelijke Organisaties
Tel: 06 – 24 20 87 49
E-mail: job.terlingen@bdo.nl

Anton Revenboer

Partner BDO Advisory,
publieke sector
Tel: 06 – 54 96 72 93
E-mail: anton.revenboer@bdo.nl

Emile Petiet

Senior Manager BDO Advisory,
publieke sector
Tel: 06 – 40 89 03 75
E-mail: emile.petiet@bdo.nl

Anouk Bekker

Adviseur BDO Advisory,
publieke sector
Tel: 06 – 24 57 99 82
E-mail: anouk.bekker@bdo.nl

Esther Leferink

Adviseur BDO Advisory,
publieke sector
Tel: 06 – 12 68 90 85
E-mail: esther.leferink@bdo.nl

BRONNEN

- 'Perspectief op Herstel', Denktank Coronacrisis SER
- 'Verslag Werkgroep Sociale Impact van de Coronacrisis', Rapport Halsema
- 'Als één overheid, slagvaardig de toekomst tegemoet!', Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen
- 'Sociaal domein op koers? Verwachtingen en resultaten van vijf jaar decentraal beleid', Rapport Sociaal en Cultureel Planbureau
- 'In wat voor land willen wij werken? Naar een nieuw ontwerp voor de regulering van werk', (Commissie Borstlap)
- 'Coronamoe(d)', Raad voor Volksgezondheid en Samenleving
- 'Ongekend onrecht', verslag Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag Tweede Kamer
- 'Nog even geduld, de economische omslag is in zicht', essay Pieter Hasekamp, directeur CPB
- 'Groter denken, kleiner doen', Herman Tjeenk Willink
- 'BDO-benchmark Ziekenhuizen 2020', branchegroep Zorg van BDO
- 'BDO-benchmark Nederlandse gemeenten 2021', branchegroep Overheid van BDO
- 'Staat van de Woningmarkt', ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

COLOFON

Tekst

BDO

Concept & realisatie

Monte Media

Vormgeving en Infographics

Ivo van Ijzendoorn

Fotografie

ANP

Werry Crone

Rias Immink

Deze publicatie is zorgvuldig voorbereid en tot stand gekomen, maar is in algemene bewoordingen gesteld en bevat alleen informatie van algemene aard. De in deze publicatie opgenomen informatie kan komen uit algemeen verkrijgbare bronnen, zodat wij niet kunnen instaan of verantwoordelijk gehouden kunnen worden voor de juistheid, volledigheid en actualiteit van de gebruikte informatie en de wijze waarop deze informatie in de publicatie is verwerkt. Daarbij bevat deze publicatie geen advies voor concrete situaties, zodat uitdrukkelijk wordt afgeraden om zonder advies van een deskundige op basis van de informatie in deze publicatie te handelen, na te laten of besluiten te nemen. Voor het verkrijgen van een advies dat is toegesneden op uw concrete situatie kunt u zich wenden tot BDO Accountants & Adviseurs of een van haar adviseurs. BDO Accountants & Adviseurs, de met haar gelieerde partijen en haar adviseurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor schade die het gevolg is van handelen, nalaten of het nemen van besluiten op basis van de informatie in deze publicatie.

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudig en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op enige andere wijze, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

nieuwe perspectieven

bdo.nl/publiekesector

BDO is een op naam van Stichting BDO te Amsterdam geregistreerd merk.

In deze publicatie wordt **BDO** gebruikt ter aanduiding van de organisatie die onder de merknaam 'BDO' actief is op het gebied van de professionele dienstverlening (accountancy, belastingadvies en advisory).

BDO Accountants & Adviseurs is een op naam van BDO Holding B.V. te Eindhoven geregistreerde handelsnaam en wordt gebruikt ter aanduiding van een aantal met elkaar in een groep verbonden rechtspersonen, die ieder afzonderlijk onder de merknaam 'BDO' actief zijn op een bepaald terrein van de professionele dienstverlening (accountancy, belastingadvies en advisory).

BDO Holding B.V. is lid van BDO International Ltd, een rechtspersoon naar Engels recht met beperkte aansprakelijkheid, en maakt deel uit van het wereldwijde netwerk van juridisch zelfstandige organisaties die onder de naam 'BDO' optreden.

BDO is de merknaam die wordt gebruikt ter aanduiding van het BDO-netwerk en van elk van de BDO Member Firms.